TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU İSLAMİYETİN KABULÜNDEN ÖNCEKİ TÜRK ŞİİRİ

Sözlü Edebiyat Dönemi'nde şiirler; şaman, kam, baksı, ozan adı verilen kişilerce bir çeşit telli saz olan kopuzla dile getirilmiştir. Bu dönemde başka kültürler henüz Türk kültürünü ve dilini etkilemediği için dil sade ve millîdir. Nazım birimi dörtlüktür. Ölçü olarak hece ölçüsü kullanılmıştır. Kahramanlık, doğa, ölüm temaları işlenmiştir. Sözlü Dönem'e ait ürünler, dilden dile aktarılarak yayılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Kaşgarlı Mahmut da Türk boyları arasında dolaşarak bu sözlü ürünleri derlemiş ve *Divanü Lügâti't-Türk* adlı eserine almıştır.

Genellikle aşk, tabiat, güzellik konularının işlendiği **koşuk** nazım biçimi; dörtlükler hâlinde, 7'li, 8'li veya 11'li hece ölçüsüyle ve yarım kafiye kullanılarak oluşturulmuştur. Koşuklarda kafiye düzeni aaab (abab veya abcb) - cccb - dddb… şeklindedir. Koşuklar, söyleyeni belli olmayan anonim ürünlerdir. Lirik bir söyleyişin esas olduğu koşuklar bu özelliği dolayısıyla halk edebiyatındaki **koşma**lara ve divan edebiyatındaki **gazel**lere benzetilebilir.

Sagular **yuğ** adı verilen cenaze törenlerinde; ölen bir kişinin ardından duyulan acı, onun yiğitliği, fazileti gibi konuları işler. Dörtlük nazım biriminin kullanıldığı **sagu**lar, 7'li hece ölçüsüyle oluşturulur. İslamiyet'in Kabulünden Önceki Dönem'de **sagu** adı verilen biçimin divan edebiyatındaki karşılığı **mersiye**, halk edebiyatındaki karşılığı ise koşma nazım biçimiyle söylenen **ağıt**lardır.

İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı'nın Sözlü Dönemi'ne ait diğer iki ürünü ise bugünkü atasözü yerine kullanılan **sav**lar ve bir milleti derinden etkileyen, yiğitlik, savaş, göç gibi konuları işleyen **destan**lardır.

SORULAR

SORU 1

Bilindiği üzere İslamiyet'ten önceki Türk hayatında idare eden sınıfla idare edilen boy, il, ulus veya bodun arasında duygu, düşünce, ülkü, kısaca ifade etmek icap ederse hayat ve kâinat anlayışı bakımından büyük bir fark yoktu. Aynı müşterek sade dilde ozanlar tarafından kopuz denen sazlarla terennüm edilen aşk ve tabiat şiiri - - - - ile büyük hadiselerin (savaş, göç vb.) hikâyesi olan - - - - veya matem münasebetiyle yakılan - - - - ürünleri totemizm, Şamanizm ve Budizm gibi inanç veya dinlerin manevi havası içinde bütün Türklerin estetik heyecanlarına tercüman oluyordu.

Bu parçadaki boşluklara sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilen sözcükler getirilmelidir?

A) koşuk-destan-sagu
B) destan-efsane-mit
C) sagu-mit-koşuk
D) koşma-destan-ağıt
E) koşuk-tarih-sav

Cevap: A

SORU 2

Koşnı konum agışka
Kılgıl anğar agırlık
Artut alıp anungıl
Edgü tavar ogurluk
(Konuya, komşuya ve hısmına iyilik et, onları ağırla. Armağan alıp güzel, uğurlu mallar hazırla.)

Bu dörtlükle ilgili,

I. Nasihat içermektedir.
II. Kafiye örgüsü abcb şeklindedir.
III. Dizelerdeki hece sayılarının eşitliğine dayalı bir şiir ölçüsü kullanılmıştır.

çıkarımlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I.
B) I ve II.
C) I ve III.
D) II ve III.
E) I, II ve III.

Cevap: E

SORU 3

Türlüg çeçek yarıldı
Barçın yadım kerildi
Uçmak yeri körüldi
Tumlug yana kelgüsüz
(Rengarenk çiçekler açıldı, ipek döşek serildi, cennet yeri görüldü, soğuklar artık gelmez.)

Bu parçanın nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Koşuk
B) Sagu
C) Koşma
D) Destan
E) İlahi

Cevap: A